

Zapis o susretima s Titom u 1941. godini

(»VOJNO DELO« br. 1/77)

... Tita sam sreo u ratu prvi put u Stolicama, na poznatom Savjetovanju, krajem septembra 1941. godine. Kao vrhovni komandant vojske koja je stvorena pod njegovim rukovodstvom i koja je ratovala prema koncepcijama čiji je glavni tvorac on bio, mogao je biti zadovoljan rezultatima tromjesečne borbe. O njima su govorili na Savjetovanju rukovodioci ustanka iz gotovo svih krajeva Jugoslavije; svi su oni potvrđivali pravilnost orijentacije KPJ na oružani ustanak, bez obzira što se on neravnomjerno razvijao i što je u njegovom konkretnom toku, zbog različitosti uslova u kojima je izbio, bilo izvjesnih osobenosti.

Međutim, Tito, ističući neosporne uspjehe, ukazivao je na propuste, upozoravao na opasnost od opijenosti postignutim uspjehom, govorio o stalnoj potrebi da se vojnički uspjesi i politički učvršćuju, o tome da ni u jednoj borbi, a najmanje u ovoj koju danas vodimo, nema zauvijek zadobivenih pozicija — treba ih stalno jačati i proširivati.

Za mene je na tom Savjetovanju posebno bila značajna i poučna Titova analiza stava Draže Mihailovića. Tito se s njim sastao odmah poslije izlaska iz Beograda na slobodnu teritoriju u valjevskom kraju sa željom da ostvari saradnju s tim pukovnikom bivše kraljevske vojske koji nije htio da ode u zarobljeništvo, nego se sklonio na Ravnu goru i preko svojih emisara širio vijesti da se sprema na ustanak. Titu je bio potreban samo jedan razgovor s njim da bi došao do zaključka ko je zapravo Draža Mihailović. Svojim izmotavanjem da još nije momenat za borbu, da treba čekati i ne izlagati narod represalijama okupatora, on nije mogao obmanuti Tita. Na savjetovanju, Tito je učesnicima iznio taj zaključak.

Draža Mihailović je predstavnik antiosovinski raspoložene velikosrpske buržoazije, ali to nije borbeno raspoloženje. Kao takav, on će prije biti smetnja za razvitak ustanka, nego saveznik u borbi, jer u »mudrost« njegovog stava vjeruje zasad određen, i ne tako tanak sloj srbijanskog seljaštva. Stoga moramo biti gipki i strpljivi, a logika naše narodnooslobodilačke borbe je takva da će Mihailović biti primoran da pokaže svoje pravo lice, to jest lice pomagača okupatora. On mu već danas objektivno pomaže, jer zadržava od borbe one pa-

tritske slojeve koji misle da su izvršili svoju dužnost što su se upisali u mobilizacione spiskove Dražinih emisara i sad mirno čekaju kod kuće da ih »pozovu u borbu«. A dotle okupator pljačka Srbiju, koristi njena prirodna bogatstva za potrebe svoje ratne mašine, odvodi radnu snagu u Njemačku itd. Prema tome, svaki onaj koji to mirno gleda, pomaže fašističkim zavojevačima da ostvare svoje ratne ciljeve, bez obzira čime pravda svoj stav.

I, kritikujući neke naše žustre i nestrpljive komandante na terenu, koji su mislili da treba ići na Ravnu goru i »razjuriti tu mafiju« (Dražu Mihailovića i njegov štab), upozorio je: nije riječ samo o Draži i njegovoj grupi na Ravnoj gori; njega treba najprije politički likvidirati, a za to treba upornosti i strpljenja. Prije svega, treba da razvijamo ustanak, da se još upornije borimo protiv okupatora i njegovih pomagača, i svaki pošten čovjek i patriot će se uvjeriti ko je Draža Mihailović i kamo on smjera.

Nije trebalo mnogo vremena da se Draža Mihailović raskrinka. Uspjesi partizanskih odreda širom Jugoslavije, a posebno u Srbiji, natjerali su ga u akciju, ali ne protiv okupatora, nego protiv partizanskih jedinica. Kad je pretrpio poraz u napadu na Užice, potrčao je pod okrilje njemačkom okupatoru, u jaloj nadi da će, kad već nije mogao sâm, kao njegov najamnik ugušiti ustanak. Tako je taj kvisling sui generis započeo bratoubilačku borbu zbog interesa velikosrpske buržoazije kojoj ratni cilj nije bilo uništenje fašističkih osvajača svijeta, nego uspostavljanje svoje hegemonije u Jugoslaviji. Glavna prepreka ka tom cilju bio je narodnooslobodilački pokret pod rukovodstvom KPJ, koji je objavio rat fašističkom okupatoru. Stoga — uništiti taj pokret i njegove oružane snage, makar i kao najamnik okupatora, bio je glavni zadatak Draže Mihailovića, eksponenta velikosrpske buržoazije.

*

Sredinom oktobra 1941. godine bio sam kod Tita u Užicu. Po-dnio sam mu izvještaj o situaciji u istočnoj Bosni. U njemu su bila glavna dva pitanja:

Prvo, sklopljen sporazum s četnicima s Dangićem na čelu. Tito je pozitivno ocijenio taj postupak Glavnog štaba Bosne i Hercegovine. Pri tom je upozoravao na budnost prema oficirima koji iz Srbije prelaze u istočnu Bosnu. Oni sigurno rade po direktivama Draže Mihailovića ili, možda, Milana Nedića. Još je teško pouzdano reći na koji će se način ispoljiti njihovo neprijateljstvo prema narod-

nooslobodilačkom pokretu, ali jedno je nesumnjivo: oni su zakleti njegovi neprijatelji i neće prezati ni od čega da bi ga uništili. Otuda budite budni i oprezni.

Sasvim drukčije treba se odnositi prema seljacima četnicima, pa čak i komandantima iz redova seljaka, koji su se digli na oružje protiv ustaškog terora. Oni su krenuli u borbu da brane goli opstanak ne razumijevajući suštinu borbe koja se vodi u svijetu. Oni ne vide dalje od svog sela; oni smatraju svojim jedinim neprijateljem ustašu, pa im stoga treba pomoći da sagledaju i onog glavnoga — fašističkog okupatora. Dalje, ustaša je hrvatski ili muslimanski izrod, ali politički zaostalom srpskom seljaku teško je odvojiti takvog izroda od Hrvata i Muslimana uopšte. Zato je borba za bratstvo i jedinstvo upravo na tom terenu najpreči zadatak komunista. Jer, raspirivanjem šovinizma oficiri će nastojati da otežaju prilaženje narodnooslobodilačkom pokretu Muslimana i Hrvata i tako spriječe proširivanje masovne baze ustanka, bez čega ne može biti pobjede ustanka u Bosni i Hercegovini. Budite široki i strpljivi kad se radi o ljudima koji još ne shvataju gdje je njihov pravi interes i primjerom u borbi zadobivajte njihovo povjerenje. Ali, budite krajnje budni i odlučni kad je riječ o klasnom neprijatelju — konkretno prema oficirima Draže Mihailovića i Nedića.

Tim povodom Tito je govorio i o odnosima s Dražom Mihailovićem, čiji su odredi počeli da sve drskije ometaju razvitak ustanka u zapadnoj Srbiji. Rekao je da će i pored toga pokušati da s njim sklopi sporazum o saradnji. Nije imao o tome nikakvih iluzija, ali cilj mu je bio da patriotskoj javnosti Srbije pokaže širinu političke platforme narodnooslobodilačkog pokreta i iskrenost Vrhovnog štaba da zajedno sa svim patriotima, nezavisno od njihovih političkih i drugih uvjerenja, ratuje protiv fašističkih okupatora i njihovih pomagača u našoj zemlji.

Drugo pitanje koje je Tito oštro postavio bilo je čisto vojne prirode. Riječ je bila o opsadi Rogatice koju je neprijatelj još držao i uporno branio. U opsadi je bilo angažovano nekoliko naših i četničkih bataljona koji su imali samo lako naoružanje. Ni neprijatelj nije bio mnogo bolje naoružan u ovom konkretnom slučaju, ali njegovo preimućstvo bilo je u tome što se branio iz dobro utvrđenih položaja iz kojih se puškom i bombom nije dao istjerati. Ponavljali su se neuspjeli napadi, trošilo se mnogo municije, davane su žrtve, moral boraca je opadao zbog neuspjeha i loših uslova života u primitivnim rovovima, koji borce nisu štitili ni od kiše a kamoli od neprijateljske avijacije.

Treba odmah dići opsadu Rogatice — blokirajte je manjim snagama, onemogućite vezu neprijateljskog garnizona sa susjedima, a ostalo ljudstvo korisnije angažujte — govorio je Tito. Tim povodom razvijao je misao da držanje frontova i opsada gradova ne može biti partizanski način ratovanja. Taj oblik ratovanja više odgovara neprijatelju. On je bolje naoružan, ima municije napretek, putem avijacije može opsjednuti garnizon snabdijevati. Mjesto da mi njega iznuravamo, on iznurava nas, nanosi nam veće gubitke nego mi njemu i na kraju — čim mu okolnosti dozvole da privuče veće snage s teškim naoružanjem, on može našu opsadu razbiti. Pokretljivost i iznenađenje, u tome je naša snaga i naše preimućstvo. Javiti se tamo gdje nas neprijatelj ne očekuje, silovitim udarcem nanijeti mu gubitke, snabdjeti se oružjem, municijom, sanitetskim materijalom i drugim. Gradove treba uzimati u naletu, držati ih samo dotle dok se odnos snaga ne promjeni u korist neprijatelja, a nikako po svaku cijenu. Čuvati svoju živu snagu — to važi za svaku vojsku, a za našu još više. To je vojska dobrovoljaca svjesna zašto se bori, spremna na svako odricanje, pa je utoliko veća naša obaveza da čuvamo svakog čovjeka. A na frontovima i opsadama izlažemo ih žrtvama koje su neopravdane, ne služe jačanju naših pozicija. Besmisleno podnošenje raznih teškoća mora da loše utiče na moral naših jedinica koje su inače kadre da podnesu što ne može nijedna vojska...

ILIJA RADA KOVIĆ

Titova misao u strategiji oružane borbe

(»VOJNO DELO« br. 1/77)

... Titova osnovna strategijska misao čini kontinuiranom nit svih faza narodnooslobodilačkog rata i svih perioda poslijeratnog razvoja naših oružanih snaga. Ona je uvijek na najbolji način odražavala društveno-istorijske uslove i potrebe trenutka, osvjetljavala puteve praksi i u njoj dijalektički nalazila podsticaje za nove produbljene spoznaje. Da bi se dokazala ova tvrdnja, nisu potrebne detaljnije analize. Dovoljan je i letimičan pogled na naš razvojni put pa da se uoči postojanost i čvrstina Titove strategijske misli, koja je, baš zbog toga što je uvijek odražavala društveno-istorijske procese i promjene, dobila univerzalnije značenje.